

TÜRKİYE’NİN JEOPOLİTİK ÖNEMİ; Köprü mü, Kanat mı, Merkez mi?

“Ön yargıları atom bombaları dahi parçalayamaz”.

Albert Einstein

İlknur Şemşek*

Uzun yıllar köprü imajını bünyesinde barındıran Türkiye, artık farklı kavramlarla anılmaya mı başlanmıştı? Osmanlı mirası ve Kuzey Atlantik Paktı (NATO) üyesi olan ülke, sonunda amacına ulaşmış Avrupa Birliği (AB)’ne üyeliğini kabul ettirebilecek miydi? Ya da buna gerçekten ihtiyacı var mıydı? Bir tarım ülkesi olarak kabul gören Türkiye, sanayi alanında da atak yapmış, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nin son yıllarda sıkıntısını çektiği küresel krizden etkilenmemiş, aksine ekonomisinde büyüme kaydetmiştir. Hâl böyle iken, jeopolitik açıdan stratejik öneme sahip olan bu ülkenin kendi kendine yetemediği hissi mi hakimdir?

Coğrafi olarak etrafında önemli denizleri barındıran Türkiye’nin İstanbul ve Çanakkale Boğazları, Karadeniz ülkeleri ve Rusya’nın soğuk ve geniş ovalarından, güneyin sıcak ve engin okyanuslarına açılan labirentin tek çıkış kapısıdır. Türk Boğazları Bölgesi’ni elinde bulunduran Roma ve Osmanlı İmparatorluğu’nun doğu ve batıya doğru genişleyerek, uzun süreli devletler kurabilmeleri bu stratejik üstünlüğün göstergesidir. Boğazlar’ın kilit konumunu çok iyi kavrayan Napoleon Bonaparte, 7 Temmuz 1807 yılında Çarlık Rusya’sı ile Tilsit Antlaşması’nı imzalayarak müttefik haline gelmesine rağmen, Rusya’nın Boğazlar’la ilgili isteklerine “Boğazlar’a hakim olan, dünyaya hakim olur.” cevabını vererek bir uzlaşma sağlayamamıştır.¹ 16. yüzyıl Fransız yazarlarından Petrus Gyllius ise “İstanbul Boğazı, bütün diğer boğazlardan

* İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler yüksek lisans öğrencisi, ilknursemssek@hotmail.com

¹ Renee Pithon, “Karadeniz ve Boğazlar Meselesi”, Ocak-Nisan 2010, (çevrimiçi), http://www.johschool.com/Makaleler/1781106008_11-%20Renee%20Pithon%20Karadeniz%20ve%20Bo%20C4%9Fazlar%20Meselesi.pdf, 28.10.13.

üstündür, çünkü iki denizi ve iki dünyayı tek anahtarla açmaktadır.” demiştir.² Aynı anda Avrupa’ya, Asya’ya ve Afrika’ya komşu olan Türkiye, coğrafi özelliğini, Avrupa Birliği’ne tam üyeliğinin kabulü ile de tescillemek istemektedir.

Terim Olarak Jeopolitik

Jeopolitik, bütün değerlerin, coğrafya üzerinde yaşayan insanların lehine, en iyi şekilde kullanılmasıdır.³ Siyasi alanın korunması için askeri alanın oluşturulması zorunlu olan jeopolitik de siyasi coğrafya, beşeri değerlerle aktif hale getirilir. Jeopolitik, coğrafyanın politikaya verdiği yönü belirlerken politika üretmez, politika üretenlere, coğrafi tabana dayalı veriler hazırlar.⁴ Latin kökenli olan coğrafya ve politik kelimelerinin birleşiminden oluşturulan ‘jeopolitik’ kelimesini ilk kullanan İsveçli siyaset bilimci Rudolf Kjellen olmuştur. Vestfalya döneminden Avrupa’nın yeniden şekillenme sistemiyle varolduğunu düşündüğümüz yeni düzen ile başlayan o zamanın jeopolitik anlayışı, 19. yüzyılın sonlarında artık Afrika kıtasının tanınması ile ciddi bir biçimde bir bilim olarak kullanılmaya başlanmıştır. Jeopolitik anlayışına farklı dönemlerde; A.T.Mahan, Friedrich Ratzel, Halford J. Mackinder, Rudolf Kjellen, K.E. Haushofer ve N.J. Spykman gibi ünlü bilimciler teorileri ile imzalarını atmışlardır.

Jeopolitik Teoriler

Amerikalı deniz kaptanı Mahan (1840-1914), Deniz Hakimiyeti Teorisi ile, bir nevi İngiltere deniz stratejisini örnek alarak “Denizlere hakim olan dünyaya hakim olur” mantığını gütmüştür. Deniz gücünü insan gücüne benzeterek, canlı bir organizma

² Bkz. M. Ali İstikbal, “Türk Bogazları’nın Stratejik Önemi”, (Der.) Osman Metin Öztürk, Yalçın Sarıkaya, Uluslararası Mücadelenin Yeni Odağı Karadeniz, Ankara, Platin Yayınevi, 2005, ss. 296-297

³ Bülent Ulaş, Jeopolitik; Türkiye’nin Milli Güvenliği ve Avrupa Birliği Üyelik Süreci, İstanbul, Başlık, 2011, s. 99.

⁴ Bkz. Ömer Budak, Türkiye’nin Dünya Ülkeleri Açısından Jeopolitik Önemi ve Avrasya’daki Yeri, Ankara, Bilge Yayınları, Birinci Baskı, Mart 2006, s.12

olarak nitelemiştir. Geride 19 kitap ve 137 makale bırakarak, “ortadoğu” kavramını eserlerinde ilk kullanan olarak tarihe geçmiştir.⁵

Alman coğrafyacı ve antropolog F. Ratzel (1844-1904), Biyolojik Devlet Teorisi ile jeopolitik kavramını hiç kullanmadığı halde ardından bıraktığı onca eserle jeopolitiğin temellerini atmıştır. Yaklaşımlarında aynı coğrafya üzerinde bulunan insanların çoğalmasıyla devletin güçleneceğini ve buna bağlı olarak diğer alanlarında gelişeceğini belirtmiştir. Eserlerinde antropologluğunu ön plana çıkaran Ratzel, devletleri biyolojik bir varlık gibi ele almıştır.

İngiliz H.J. Mackinder (1861-1947), jeopolitik teorisyenler arasında en fazla farklı alanlarda eğitim almış olanıdır. Mesela, coğrafya eğitiminin yanı sıra psikoloji, jeoloji, kimya ve hayvan morfolojisi alanlarında da eğitim almıştır. “Avrasya” sözcüğünü akademik çalışmalarında ilk kullanandır.⁶ Mackinder, Kara Hakimiyeti adını verdiği teorisi ile dünya haritası üzerinde önemli olan iki bölge belirlemiş ve bunlara Kalpgâh (Heartland) adını vermiştir. I. Kalpgâh; Baltık, Karadeniz, Arktik ve Hazar Deniz’inin içinde kalan bölge olup, II. Kalpgâh bölgesi olarak Afrika Kıtası’nın güneyini göstermiştir. Kalpgâh diye adlandırdığı bölgelerin zamanın koşullarında hiçbir şekilde deniz gücüyle ulaşılamayacağını öne sürmüştür. Eserlerinde demiryolu teknolojisine verdiği önemi dile getirirken, olası bir Rus-Alman ittifakını İngiliz varlığı için tehlikeli görmüştür. I. Dünya Savaşı sonrasında İstanbul için görüş bildiren Mackinder, bu şehrin Doğu ve Batı’yı birleştirici bir potansiyeli olduğunu ve Kalpgah’a geçiş için kullanılabilir en uygun bölge olduğunu değerlendirmiştir. Kara Hakimiyeti Teorisi zamanında pek ses getiremediyse de yıllar sonra tekrar ele alınarak gözden geçirilmiştir.⁷

⁵ Bülent, Ulaş, a.g.e, s. 29.

⁶ Bülent, Ulaş, a.g.e, s. 33.

⁷ Bülent, Ulaş, a.g.e, s. 40.

Heartland (Kalpgâh), Mackinder

Kaynak: <http://www.geopoliticus.org/geopolitics-a-cartographic-introduction/>

(Erişim: 28.10.2013)

Jeopolitik kelimesini ilk kullanan olarak R. Kjellen(1864-1922), Devlet ve Güç Teorisi ile ön plana çıkmıştır. Ratzel'in biyolojik devlet anlayışı teorisinden etkilenmiş ve devleti insana benzeterek yaşayan bir organizma olduğunu savunmuştur. Daha sonraları, K.E.Haushofer (1869-1946), takip ettiği Kjellen çalışmalarını daha da genişleterek kendi Hayat Sahası Teorisini geliştirmiştir. Döneminde adı özellikle ABD tarafından A. Hitler ile özdeşleştirilmeye çalışılmıştır.⁸ Ratzel, Mackinder ve Kjellen'in çalışmalarını derleyen Haushofer, eserleriyle Alman halkının coğrafi bakışını büyük ölçüde genişletmiştir. Teorisi ile hayat sahası küçük olan devletlerin ihtiyaçlarına ulaşabilmeleri için siyasetlerinin de o kadar büyük olması gerektiğini ön görmüştür.

⁸ Bülent, Ulaş, a.g.e, s. 47.

Hollanda asıllı olan Amerikalı Profesör N.J. Spykman (1893-1943), Mackinder'in Heartland bölgesine ekleme yaparak "Rimland" bölgesini ve "Kenar Kuşak Teorisini" geliştirmiştir. Güç kullanımı üzerine durarak, gücü kullanmanın en son aşaması olarak savaşı göstermiştir. Sadece askeri gücün değil, ülkenin coğrafi büyüklüğünün, nüfus, ekonomi, teknoloji, milli dayanışmanın da birer güç unsuru olabileceğini belirtmiştir. Dünya haritasına alışılmışın dışında küresel bir bakış açısı ile bakmıştır. Kuzey yarım kürede olan ülkelerin daha şanslı olduklarını öne sürerken, ABD'nin Avrasya tarafından kuşatılmış olduğunu belirtmiştir.⁹ Avrasya'nın sürekli bölünmüş bir şekilde kontrol altında tutulması gerektiğini vurgularken, jeopolitik açıdan İngiltere'ye özel bir önem vermiş ve ABD için tampon bir ülke olduğunu atfetmiştir. Kenar Kuşak teorisi ülkeleri arasında Türkiye, Pakistan, Hindistan, Avrupa'nın bir kısmı, Kore ve Çin'de vardır. Mackinder'in Kalpgâh bölgesine nazaran Kenar Kuşak'ın daha önemli olduğunu varsaymıştır.

Türkiye'nin Dünyada ki Coğrafi Konumu ve Önemi

Mackinder'e göre Avrasya-Afrika kıtalarından oluşan "Dünya Adası" her açıdan en zengin kıta bileşimidir ve Türkiye bu bölgenin tam ortasında yer almaktadır. Bir kara parçası olarak düşünürsek eğer, Türkiye Akdeniz'i Karadeniz'e bağlayan, Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu'yu birleştiren konumdaki bir köprüdür diyebiliriz. Yüzyıllarca farklı medeniyetlerin beşiği olan sınır ülkesi Türkiye, doğu ve batı kültürünü sentezleyen bir bölge olmakla beraber, tüm Türk Dünyası'nın da merkezi konumundadır.

⁹ Bülent Ulaş, a.g.e, s. 56.

Dünya Üzerinde Türkiye

Kaynak: <http://atasoyconsulting.com/aboutturkey.html> (Erişim: 29.10.2013)

“Coğrafi konumunun özellikleri, günümüz jeopolitik şartlarının verdiği olanaklar ile Türkiye gerek evrensel düzeyde gerekse bölgesel düzeyde politik seçeneği en fazla olan ülkelerden birisidir. Türkiye’nin politik seçeneğinin en fazla ülke olmasında yeri olan unsurlardan bir diğeri de toplum olarak sahip olduğumuz eşsiz beşeri özelliklerdir.”¹⁰

Türkiye’nin genç ve dinamik olan nüfus etkeni Avrupa Birliği gibi müzakerelerde de ele alınan konular arasında ön planda olmuştur. Bu etken Türkiye açısından önemli ve güçlü bir özelliktir. Örneğin Soğuk Savaş sürecinde Rusların sıcak denizlere inmesinin önünde bir engel teşkil ederken, Soğuk Savaş sonrasında Avrupa için hareketliliği olumlu yönde etkileyen bir etmen olmuştur.¹¹

¹⁰Suat, İlhan, Avrupa Birliğine Neden Hayır: Jeopolitik Yaklaşım, İstanbul, Ötüken, 2000, s. 51, 52.

¹¹ Ahmet, Davutoğlu, Stratejik Derinlik, İstanbul, Küre, 2013, 83.basım, s. 23.

Demografik açıdan üstünlük sağlayan nüfus doğrudan kültürel zenginliği de etkilemektedir. Sahip olunulan kimlik ve aidiyetlik hissi sabit güçleri aktif güç unsuru haline getirerek, psikolojik, sosyolojik, siyasi ve ekonomik alanlarda da rol oynamaktadır.¹²

Türkiye’de nüfusun 1927 - 2000 yılları arasındaki sektörel dağılımı.

Yıllar	Tarım Sek.	Sarıy Sek.	Hizmet Sek.
1927	89.6	5.6	4.8
1935	79.9	7.8	12.3
1945	73.7	8.5	17.8
1955	77.4	6.7	15.9
1960	74.9	7.5	17.6
1965	71.9	7.9	20.2
1970	70.2	10.2	19.6
1975	65.1	11.5	23.4
1980	62.5	11.6	25.9
1985	58.5	13.0	28.5
1990	50.5	13.4	36.1
2000	48.0	13.5	38.5

Kaynak:<http://torpil.com/egitim/lise-konulari/cografya/hhccpg/turkiyenin-beseri-cografyasi.html> (Erişim : 25.10.2013)

¹² Ahmet, Davutoğlu. a.g.e, s. 23.

Ekonomi ve Küreselleşme

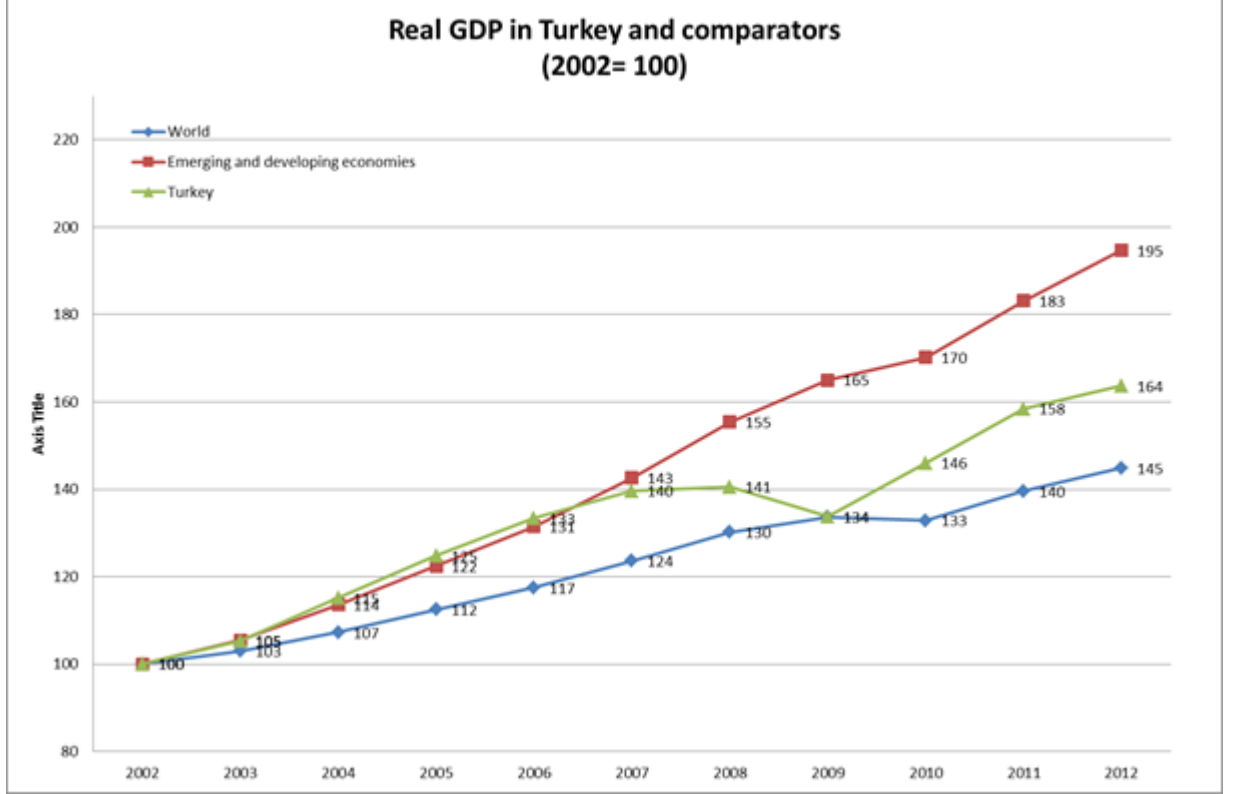
Kjellen ve Haushofer'in üzerinde durduğu önemli bir konu, bir ülkenin başka ülkelere muhtaç olmadan yaşayabilmesi için ihtiyaçlarını kendisinin üretmesidir. Böylece devlet, ekonomik bağımsızlık sağlarken, yapısını bir dengeye oturtacaktır. ABD ve Avrupa'nın 2003 yılında yaşamaya başladıkları ekonomik kriz, ülkelerini son derece sarsmıştır ve halâ toparlanmaya çalışmaktadırlar. Fakat Türkiye, ekonomik açıdan bu zorlu dönemde olumlu yönde istikrar gösteren sayılı ülkelerden biri olmuştur. (Bkz. Şekil I) “ *Ekonomik kaynaklar, teknolojik altyapı ve askeri birikim ülkenin uluslar arası güç dengeleri içindeki ağırlığının artmasını sağlar.*”¹³

Küreselleşmenin getirdiği geniş ekonomik piyasalar siyasetin uzak kıtalarda yapılabilişliğini sağlamıştır. Uzun vade de durdurulması düşünülmeyen bu süreç, bir çok değişikliği ve yeniliği beraberinde getirmektedir. Lakin, ekonomik krizi yaşayan ülkelerin sayısında bir azalma değil aksine artma gözlemlenmektedir. Ülke ekonomileri bundan olumsuz yönde etkilenirken milyoner olanların sermayelerinde bir eksiklik saptanmamaktadır.¹⁴ Ekonomik krizlerin baş gösterdiği dünya da, Türkiye son bir kaç yıldır sosyal politika, sosyal hizmet, ulaşım, eğitim, kültür ve sağlık alanlarında yenilenmeler yoluna gidebilmiştir.

¹³ Ahmet, Davutoğlu, a.g.e, s. 24.

¹⁴ Nejat, Tarakçı, Türkiye Merkezli Jeopolitik Analizler, İstanbul, Tasam, 2013, s. 74.

Türkiye'nin Karşılaştırmalı Gayri Safi Yurt İçi Hasılası

Kaynak : http://rodrik.typepad.com/dani_rodriks_weblog/2013/06/how-well-did-the-turkish-economy-do-over-the-last-decade.html (Erişim: 31.10.2013)

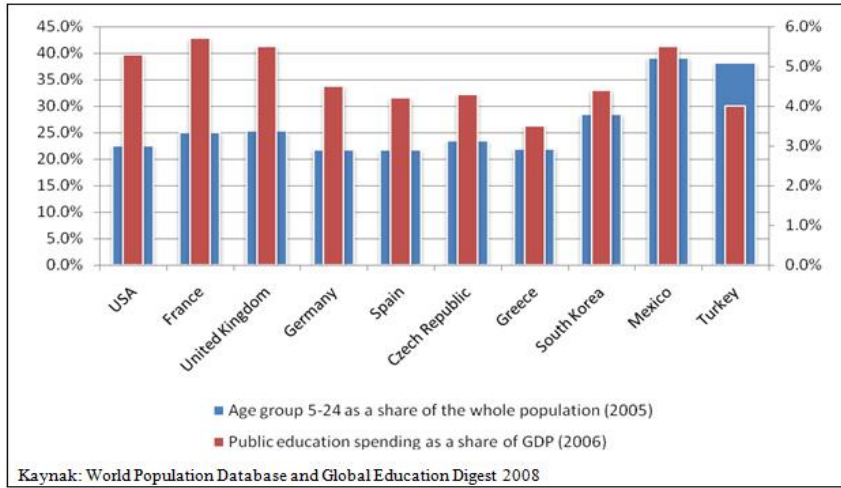
Milli Güvenlik, Eğitim ve Türkçe

Türkiye milli güvenliğini sadece askeri anlamda değil, aynı zamanda ekonomik, kültürel, sosyolojik ve eğitim alanında da sağlamaya çalışmalıdır. Haushofer'in üzerinde durduğu doğal, fiziki, uygun biyolojik sınırlar, kültürel sınırlar ve uygun askeri sınırlar konularının Türkiye örneği ile bütünleştirmek olasıdır. Spykman'ın teorisi ve Türkiye'nin yapması esas olan, devletin güç dengesini koruyabilmesi için kolektif bir güvenlik politikası oluşturmaktır. Z.Brzezinski "Satranç Tahtası" isimli yayınında

ülkeleri ikiye ayırmaktadır; Aktif Jeostratejik Oyuncular ve Jeopolitik Eksenler. Grup 1’de saydıklarının ulusal istek sahibi olduklarını, dolayısıyla aslında 2. gruba dahil ettiği Türkiye’nin, 1. grupta da sayılabileceğini belirtmiştir.¹⁵

Eğitim alanında Batı Avrupa ülkelerine kıyasla daha az bütçe ayıran Türkiye, son yıllarda çeşitli eğitim reformlarıyla gündeme gelmektedir.

Tablo II. Seçilmiş ülkelerde 5-24 yaş grubu nüfusu ve eğitim alanındaki kamu harcamalarının GSYH’deki payı.

Kaynak: <http://www.unicef.org.tr/tr/content/detail/56/children-in-the-formal-education-system-2.html> (Erişim : 24.10.2013)

Türkçe konusunda, Oktay Sinanoğlu¹⁶’nin “Türkçe giderse, Türkiye gider”, söyleminden yola çıkarsak eğer, Türkçe ile jeopolitiğin nasıl bir bağı olabilir sorusunu biraz cevaplamış olabiliriz. Bugün Türkçe dilini konuşan tek ülke Türkiye değildir.

¹⁵ Suat, İlhan, Avrupa Birliğine Neden Hayır: Jeopolitik Yaklaşım, İstanbul, Ötüken, 2000, s. 31

¹⁶ Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu, 1963 yılında, Amerika’da 28 yaşındayken profesörlük ünvanı alarak, Yale Üniversitesi’nin ilk genç profesörü olmuştur. Dünyanın seçkin bilim merkezlerinden ve üniversitelerinden ödülleri olan Sinanoğlu, moleküler biyoloji dalının ilk profesörlerindendir. 1980-2002 yılları arasında Yıldız Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Kimya Bölümü’nde öğretim görevlisi olarak çalışmış ve emekli olduktan sonra çalışmalarını Türk ulusal kimliği ve Türk dili konularında devam ettirmektedir.

Türkçe dilini resmi dil olarak kabul eden ülkelerin (Türkiye, Kıbrıs, Makedonya, Kosova) yanı sıra, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü tarafından yapılan bir araştırmaya göre, dünyada yaklaşık 210 milyon insan Türkçe'yi anadili olarak konuşmaktadır. Dünya'da geniş kullanım eksenini olan Türkçe, Türkçe sevdalılarını Türkiye etrafında toplamaktadır. “ *Tanzimat'ı Osmanlı'dan 29 yıl sonra başlayan Japonya, yabancı dille eğitime hiç başvurmadan çok daha fazla ilerlemiş, kendi harsına verdiği itibar ölçüsünde de dünyanın hayranlığını kazanmaya başlamıştır.*”¹⁷

Türkiye ve Uluslararası Birlikler

Kuruluşunun üzerinden 63 yıl geçen Kuzey Atlantik Paktı'na Türkiye'nin üyeliği 60 yıl önce başlamıştır. Zamanla daha da güçlenen bu Pakt, üyelerine koruma servisi sunmuştur. 1969 yılında, isteyen ülkenin birlikten ayrılabilmesi maddesi kabul olduğu halde hiç bir ülke ayrılmak istememiştir. Üyelikten çıkarılma diye bir maddesi olmayan NATO'nun tek müslüman ülkesi Türkiye'dir. Birleşmiş Milletler (BM)'in hukuki çevresi olduğu NATO, bu konseyin ortak aldığı kararlar doğrultusunda hareket etmektedir, fakat karar alınmadığı çok nadir durumlarda da NATO müdahalede bulunabilmektedir.¹⁸ Kendi içinde de dinamiklerini yaşayan NATO, gerek yeni üyelerin katılımı, gerek alınan yeni operasyon kararları ile sürekli bir hareketlilik arz etmektedir.

Nato'nun Türkiye için önem teşkil eden beş temel noktası var diyebiliriz; a- Küresel misyonu, b- ABD ve Türkiye ilişkileri, c- Avrupa- Türkiye ilişkileri, d- Doğu Avrupa ve Balkanlar'ın NATO içindeki önemi, e- Rusya ile ilişkiler.¹⁹ NATO, Soğuk Savaş sonrasında jeopolitik boşluğu doldurucu nitelikte, tek örgütlü güç olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye bu örgüt içerisindeki dengeler arasında jeopolitik konumu itibari ile önemli bir yerde konumlanmıştır. Rimland hattı üzerinde olduğu gibi Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya ile bağlantı kuran stratejik bir noktadır. Bu nedenle Türkiye, NATO için eşsiz bir dengedir. Türkiye için NATO, özellikle batı ile ilişkilerinde bir

¹⁷ Oktay, Sinanoğlu, Bye bye Türkçe, İstanbul, Alfa, 45.basım, 2009, s.199.

¹⁸ Nejat, Tarakçı, a.g.e, s. 88.

¹⁹ Ahmet, Davutoğlu, Stratejik Derinlik, İstanbul, Küre, 2013, 83.basım, s. 232.

aracı görevi de görmektedir. ABD ve AB ile olan ilişkiler, NATO çevresinde oldukça önemlidir. Bir NATO üyesi olarak bu ilişkileri güncellemenin yanı sıra, bölgesel unsur olarak da ağırlığını koymak durumundadır. NATO'nun Doğu ve Orta Avrupa'daki yenilenme yapısından birebir yararlanabilecek olan Türkiye, bu dinamiğini kullanabilme çabası içerisinde.

Avrupa Birliği Süreci

Türkiye'nin AB ile ilişkileri, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Anlaşması'nın temelini oluşturduğu ortaklık rejimi çerçevesinde başlamıştır.²⁰ Ankara Anlaşması, Türkiye ile AB'nin bütünleşmesi için, hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve nihai dönem olarak üç devre öngörmüştür. Geçiş döneminin sonunda gümrük birliğinin tamamlanması planlanmıştır. Anlaşma'da öngörülen hazırlık döneminin sona ermesiyle birlikte, 13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol'de geçiş döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülükler belirlenmiştir. AB ile bütünleşmede önemli bir aşamayı teşkil eden Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Gümrük Birliği AB ile ilişkilerde temel bir boyutu oluşturmaya devam etmektedir. 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde üyeliğe adaylığın tesciliyle birlikte AB ile ilişkilerde yeni bir dönem başlamıştır. 17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde 1999'da Helsinki'de alınan karar teyit edilmiş, Türkiye'nin siyasi kriterleri yeterince yerine getirmiş olduğu belirtilerek, üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılması kararlaştırılmıştır.

Başlangıçta üyeliğine karşı çıkılan bu topluluk zamanla farklı nedenlerden dolayı Türkiye hükümetleri politikaları arasında olumlu bakılır hale gelmiş, Lüksemburg'da üyeliği reddedilen Türkiye'nin adaylığı Helsinki'de (1999) neden kabul edilmiştir? AB Türkiye'yi ne kadar ve neden istiyor? Avrupa Birliği gibi ülkenin geleceğini

²⁰ Suat, İlhan, a.g.e, s. 17

değiştirebilecek bir kararın verilebilmesi için gereken akademik çalışmalar yetersiz mi kalmıştır? Bütün bu soruların yanısıra, AB'ye üyelik birçok jeopolitik soruyu da beraberinde getirmektedir. Mesela; AB coğrafyası Türkiye üyeliği ile nasıl bir değişime uğrayacaktır? Aynı şekilde terside sorulabilir. Bu üyelik günümüz dünya güçleri olan ABD, Rusya, Çin, Hindistan ve Japonya gibi ülkelerin oluşturduğu jeopolitik ortamı nasıl etkiler? ²¹ Orta Asya ve Türk dünyasında bir boşluk ve Samuel Huntington'ın üstünde durduğu "kültür çatışması" durumu söz konusu olur mu? Türkiye'nin AB'ye üyeliği ABD açısından faydalı bir durum olmayacağı gibi, AB'yi muhtemel bir güç olarak da karşısına çıkaracaktır. Avrupa ailesinin bir parçası olarak Türkiye, sadece kıtadaki siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmeleri etkilemekle kalmamış, aynı zamanda bunlardan kendisi de etkilenmiştir. Geçmişte olduğu üzere, bugün de Türkiye ve diğer Avrupa ülkelerinin kaderleri iç içe girmiş haldedir. AB ile ilişkiler Türkiye'nin temel dış politika konusudur ve bu çerçevede, AB'ye katılım hedefi stratejik bir tercihtir.

Günümüzde Süreç Nasıl İlerlemektedir?

Türkiye kapsamlı bir siyasi ve ekonomik dönüşüm sürecinden geçmektedir. Bu süreçte Türkiye'nin AB'ye katılım müzakerelerinin yarattığı ivme de etkili olmuştur. 2012 Haziran ayında kabul edilen yasalar temelinde Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsman) ve İnsan Hakları Kurumu kurulmuştur. Kamu Denetçiliği Kurumu 2013 Mart ayında müracaatları kabul etmeye başlamıştır. Ülkeye dair son İlerleme Raporu ve Genişleme Stratejisi Belgesi 10 Ekim 2012 tarihinde yayınlanmıştır. AB Komisyonu 12 Ekim 2011 tarihinde yayınlanan Genişleme Strateji Belgesi'nde Türkiye ile AB arasında "Pozitif Gündem" oluşturulmasını önermiştir. Türkiye Avrupa Parlamentosu (AP) ve AB üyesi ülkelerin ulusal parlamentolarıyla yakın işbirliği içinde olmaya önem göstermektedir. AP'nin Strazburg ve Brüksel'de gerçekleştirdiği Genel Kurul Toplantıları Türk parlamenterler tarafından düzenli şekilde izlenmektedir. 2009'dan bu yana olumsuz etkileri küresel ölçekte hissedilen ekonomik ve mali krize rağmen,

²¹ Suat, İlhan a.g.e, s. 14.

Avrupa'nın 6. büyük ekonomisi olan Türkiye, 2011'de yüzde 8,5'lik, 2012'de yüzde 2.2'lik büyüme oranıyla Avrupa'da ilk sırayı almıştır. AB Türkiye'nin en büyük ticaret ve yatırım ortağıdır. Halihazırda dış ticaretin yaklaşık yüzde 37'si AB üyesi ülkelerle gerçekleşmektedir. Ülkeye gelen doğrudan yabancı yatırımın da yüzde 70'i AB kaynaklıdır. Türkiye'nin AB ile işbirliği, Avrupa iç pazarının büyüklüğünü arttırmakta ve küresel ekonomide ki göreceli rekabet yeteneğini güçlendirmektedir. Bosna-Hersek'teki Eufor-Althea Harekatı ve Kosova'daki hukukun üstünlüğü Eulex Misyonu, Türkiye'nin halihazırda katkı sağladığı AB operasyon ve misyonlarıdır.²²

Avrupa kendi istikbalini diğer büyük güçlerden koruyabilmek için gerek ekonomik nedenler, gerekse siyasi nedenlerden, çözümünü kendi birliğini kurarak oluşturmuştur. Kömür ve çelik birliği ile başlayan 6 ülkelik bu yolculuk, günümüzde 20'nin üstünde bir AB'ye dönüşmüştür. Türkiye'nin Avrupa birliğine tam kabulü, siyasi coğrafyada ve dolayısıyla Türkiye'nin jeopolitik konumunda bir değişiklik oluşturacaktır.

Türkiye İçin Diğer Muhtemel Ortaklıklar

Türkiye'nin, Türk devletleri ve günümüz yükselen ülkeleri; Çin, Hindistan, Japonya veya Rusya ile işbirliğinde olması, Avrasya konumunu, AB ve ABD'ye karşı muhtemel bir güç durumuna getirmesi adına kaçınılmazdır. Haushofer'in zamanında Almanya'ya önerdiği Rus-Japon birlikteliği, her açıdan Türkiye içinde olabirliliği yüksek bir birlikteliktir. Rusya ile olan komşuluk ve Japonya ile olan kültürel ve ekonomik ilişki, bu birlikteliği daha doğal kılmaktadır.

Türkiye NATO üyeliği haricinde aynı zamanda bir AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, İKÖ (İslam Konferansı Örgütü), ECO (Ekonomik İşbirliği Teşkilatı), KEİ (Karadeniz, Ekonomik İşbirliği), D-8 (Gelişmekte olan 8 ülke) ve G20 (20 Maliye Bakanı ve Merkez Bankası Başkanı Grubu) üyesidir. Bu birliklere gelecekte eklenebilecek örnekler olarak aşağıdaki fikirleri ekleyebiliriz;

²² Suat, İlhan a.g.e, s. 20.

- Türk-Rus Birliği
- Türk Milletler Birliği
- Türkiye-Pakistan-İran
- Türkiye-Japonya
- Türkiye-Çin-Hindistan
- Türkiye-Rusya-Japonya

Sonuç

Türkiye'nin kendine yer bulmaya çalıştığı yeni jeopolitik düzende, milli güvenliğini, ulus devlet özelliğini kaybetmemesi gerekirken, böl ve yönet politikalarına karşı dikkatli olmalıdır. Bunun için yeni jeopolitik stratejiler geliştirmeli ve bu alanda uzmanlar yetiştirmelidir. Günümüzde yenilenme aşamasında olan jeopolitiğini, teknoloji ve uzay bilimiyle desteklemelidir. Türkiye, bütün Türk Dünyası'nın merkezi olduğu olgusunu daha da güçlendirilmelidir. Mackinder'e göre kesin dünya hakimiyetinin yolu, öncelikle Doğu Avrupa'ya hakim olmaktan geçer.* Dolayısıyla Türkiye bir Doğu Avrupa komşusu olarak, coğrafi konumunun öneminin farkındalığı ile hareket etmelidir.

Tarihi ve kültürel zenginliği bakımından derinlik arzeden Türkçe, ortak konuşulan bir dil olarak NATO ve Birleşmiş Milletler bünyesinde kullanılabilir. Jeokültür bileşimde her ne kadar Türkiye'nin kültürel zenginliği tam olarak ölçülememiş olsada, bu kapasite yönlendirici niteliktedir.Kendi içindeki huzursuzluklarla uzun yıllar mücadele etmiş olan Türkiye, bu huzursuzluklara sebebiyet veren dış güçlere karşı da mücadele vermiştir. Bu bağlamda milli birlik ve beraberlik adına gereken faaliyetler yürürlüğe konmalıdır.

* Bkz. Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik, Türkiye'nin Uluslararası Konumu, Dokuzuncu Basım, İstanbul, Küre Yayınları, Eylül 2013, s. 104.

Özel jeostratejik konumu ve geniş ekonomik potansiyeliyle Türkiye'nin AB'ye üyeliği, somut fayda getirecektir. Türkiye'nin coğrafi konumu, beşeri kaynakları ve Avrasya'ya olan ekonomik yakınlığı, geleceğin küresel gücü olma yanlısı olan AB'nin dikkatinden kaçmamalıdır. Çünkü bütün bu olanaklarına AB, ancak Türkiye birliğiyle kavuşabilecektir. Aksi olası bir durumda Türkiye'nin Rusya, Çin ve Hindistan'la yapabilme potansiyeli olan bir güç birliğinin, AB için herhangi bir faydası olmayacaktır. Diğer tarafta Türkiye'nin AB ile birliği ABD yararına bir fayda sağlamayacağı gibi diğer girebileceği 4'lü koalisyondan da bir fayda çıkaramayacaktır. Sonuç olarak Türkiye'nin, coğrafi olarak bir köprü, kültür bakımından bir merkez, ekonomik açıdan bir geçiş ve Japonya başbakanı Shinzo Abe'nin de bir konuşmasında belirttiği gibi, stratejik ve jeopolitik açıdan bir kanat* bölgesidir.

KAYNAKÇA

ARAS Bülent, Dağcı Kenan, Çaman M. Efe (2009), "Turkey's New Activism in Asia", Alternatives, V8, N2, Summer.

BRZEZİNSKI, Zbigniew (2013), Stratejik Vizyon, İstanbul, Timaş.

DAVUTOĞLU, Ahmet (2002), Stratejik Derinlik, Türkiye'nin Uluslararası Konumu, 83. Basım, İstanbul, Küre Yayınları.

FULLER, E. Graham, LESSER, O. Ian (1993), Turkey's New Geopolitics, Colorado, U.S.A, Oxford, U.K, Westview Press.

İLHAN, Suat (2000), Avrupa Birliğine Neden Hayır: Jeopolitik Yaklaşım, İstanbul, Ötüken.

İŞERİ, Emre, DİLEK, Oğuz (March 2011), "The Limitations of Turkey's New Foreign Policy Activism in the Caucasian Regional Security Complexity", Routledge, Turkish Studies, Vol. 12, No.1, 41-54.

KÜLEBİ, Ali (2009), Türkçe Jeopolitik, Ankara, Berikan.

MAHAN, Alfred Thayer (1897), The Interest of America in Sea Power, Cambridge, U.S.A, Sampson Low&Co, John Wilson and Son.

MANGO, Andrew (1994), Turkey The Challenge of a New Role, Westport, U.S.A, Praeger.

ÖZAL, Turgut (1991), Turkey in Europe and Europe in Turkey, Bucks, GB, K.Rustem & Brother.

* Marmaray Açılış Konuşması, İstanbul, 2013.

RODRİK, Dani (2013), “How well did the Turkish economy do over the last decade?”, Dani Rodrik’s Weblog, http://rodrik.typepad.com/dani_rodriks_weblog/2013/06/how-well-did-the-turkish-economy-do-over-the-last-decade.html

SİNANOĞLU, Oktay (2009), Bye bye Türkçe, İstanbul, Alfa.TARAKÇI, Nejat (2013), Türkiye Merkezli Jeopolitik Analizler, İstanbul, Tasam.

ULAŞ, Bülent (2011), Jeopolitik : Türkiye’nin Milli Güvenliği ve Avrupa Birliği Üyelik Süreci, İstanbul, Başlık.

YENİÇERİ, Prof. Dr. Özcan (2006), Bugünden Yarına Türk Dünyasına Stratejik Bakış, İstanbul, Kültür Sanat.